

Uudenvuodenpuheiden prosesseista

Vesa Pekka Heikkinen & Mikko T. Virtanen

Työpäperi Kotuksen Tekstipajaan 25. marraskuuta 2005

SISÄLLYS

- 1. Tutkimuksesta ja aineistosta**
- 2. Mikä on prosessi?**
- 3. Prosessiluokista**
- 4. Materiaalisista prosesseista**
- 5. Mentaalisista prosesseista**
- 6. Suhdeprosesseista**
- 7. Väliprosesseista**
- 8. Alustavia laskelmia**
- 9. Pohdittavaa**

LÄHTEITÄ

VERKKOSIVUJA

1. Tutkimuksesta ja aineistosta

Kotuksen Tekstintutkimushankkeessa on kerätty aineisto, joka sisältää kaikki uudenvuodenpuheet. Puheita on pidetty vuodesta 1935, ja aineistossa on 71 puhetta. Useimmiten puheen on pitänyt kulloinenkin presidentti. Neljästi puhuja on ollut pääministeri, kerran eduskunnan puhemies ja kerran valtioneuvoston kanslian ministeri. Koko uudenvuodenpuheaineistossa on tällä hetkellä noin 60 000 sanaa. Puheet on kerätty arkistoista ja Internetistä. (Ahtisaaren puheisiin voi tutustua osoitteesta www.valtioneuvosto.fi/tpk/fin/puheet/ ja Halosen puheisiin osoitteessa www.presidentti.fi).

Uudenvuodenpuheaineistosta on mahdollista tutkia yhtä yleiskielisen asiaproosan **oletettua lajia**, sille tyypillisiä kielellisiä ja tekstuaalisia valintoja sekä sen mahdollista moninaisuutta ja muutoksia. Tekstit ovat puhutuksi tarkoitettua kirjoitusta, joten aineistoa voi analysoida myös puheen ja kirjoituksen suhteiden näkökulmasta. Lisäksi aineisto antaa mahdollisuuden vallan ja kielenkäytön suhteiden analysointiin.

Aineistolle tehdään puoliautomaattisesti **morfologinen analyysi** (Fintwol ks. www.lingsoft.fi). Analyysin perusteella saadaan tietoja mm. sanojen yleisyydestä ja sanaluokista sekä verbien perusmuodoista, pää- ja tapaluokista ja aikamuodoista.

Puheisiin merkitään kappaleittain tieto puheenaiheesta: kotimaa, maailma, yleinen (ja näiden alaluokkia). Kappaleisiin merkitään myös tieto siitä, puhutaanko kappaleessa lähinnä menneisyydestä vai tulevaisuudesta. Jos aikaan ei oteta kantaa, tämä tieto jätetään merkitsemättä. Lisäksi puheisiin merkitään lauserajat sekä tieto siitä, onko kyse pää- vai sivulauseesta. Aineistoon on mahdollista lisätä myös monenlaista semanttista tietoa.

Nyt tutkittavina on kuusi puhetta, Urho Kekkosen vuosina 1957–1959 pitämät ja Tarja Halosen vuosina 2001–2003 pitämät. Niihin on alettu lisätä prosessitietoja, toisin sanoen tietoja siitä, millaiseksi maailmaa puheissa kuvataan.

Merkintätavoista: Puheaineistosta poimittujen esimerkkien loppuun on merkitty UK tai TH. Muut esimerkit on poimittu tutkimuskirjallisuudesta tai keksitty itse.

2. Mikä on prosessi?

Uudenvuodenpuheiden prosessien luokittelussa lähdetään systeemis-funktionaaliseen kieliopista (Halliday & Matthiessen 2004) siten, että huomioon pyritään ottamaan suomen kielen ominaispiirteitä (Shore 1992, 1996, 2005; myös ISK 2004). Luokittelussa on ensin vastattava kysymykseen ”mikä on prosessi”.

Ihmisen on mahdollista valita, miten hän ilmaisee kokemaansa – miten hän ”kääntää” kokemuksensa merkitysrakenteeksi:

Aloitamme tekstipajan puoli yhdeltä. / Tekstipajan alkamisaika on 12.30.
Aurinko nousee. / Aamu sarastaa. / Alkaa uusi päivä. / Kello on kahdeksan.
Metsästäjä ampui metsoa. / Metso tuli/joutui metsästäjän ampumaksi.
Minua harmittaa. / Olen harmissani.

Tällaisissa kokemuksista kertovissa ilmaisuissa on tavallisesti
– viittaus johonkin **tapahtumiseen tai olemiseen**
– viittaus niihin, jotka ovat **osallisina** tapahtumisessa tai olemisessä
– viittaus tapahtuman tai olemisen sijaintiin, aikaan, tapaan, syyhyn tai muuhun **olosuhteeseen**. Voidaan siis olettaa, että on olemassa kolme yleistä inhimillisen kokemuksen kategoriaa: osallistuja, prosessi ja olosuhde (Participant, Process, Circumstance). Maailmaa hahmotetaan kysymyksin ”kuka teki, mitä, missä, milloin, miten ja kenelle”. (Esim. Halliday & Matthiessen 2004: 168–178.)

Prosessi voidaan ymmärtää suppeasti tai laajasti: ”The term ’process’ is used in two senses in SF theory and throughout this study: 1) in its narrow sense, it refers to the function that is typically realized by a verb in a language and 2), in its wider sense, it can be seen as the SF equivalent of the term ’state of affairs’, if a state of affairs is understood as being a linguistic construct and not a logical notion. A process in this wider sense (i.e. a linguistically construed state of affairs) could also be referred to as a ’representation’.” (Shore 1992: 210.)

Prosessi todentuu yleensä verbilausekkeena, osallistuja nominilausekkeena ja olosuhde adverbiaali- tai adpositiolausekkeena. Usein olosuhde ei ole pakollinen jäsen. (Halliday ja Matthiessen 1999: 99; 2004: 176–177.).

Inhimillistä kokemusta, myös prosesseja, ilmaistaan lausein. Aina ei ole selvää, montako lausetta kulloinkin on kyseessä (ks. Martin ym. 1997: 116–117):

A. they	will start -> to enjoy	the camp	next week
B. they	began -> asking	questions	
C. they	ended up -> explaining	my situation	
D. they	seem -> to have	enough money	
E. they	practised -> whistling		
F. they	were forced -> to leave.		

Näissä esimerkeissä on yksi lause ja yksi prosessielementti, mutta tätä elementtiä

realisoidaan verbilausekkeiden ryhmällä. Toinen (infiniittinen) verbilausekkeista on relevantti prosessityyppiä määriteltäessä: esim. A on mentaalinen lause, B verbaalinen ja D relationaalinen omistuslause. Ensimmäinen verbilauseke täsmentää prosessin kehittymistä tai sen vaihetta (*begin/continue/stop -> doing*). Vertaa näitä kaksilauseisia esimerkkejä:

G. he	got up	// and ( )	turned on	the light
H. he	got up	//	yawning	
I. he	got up	//	to let in	the cat
J. he	left	//	having told	them his news.

Kun virkkeessä on tähän tapaan kaksi erillistä prosessia (ts. kaksi lausetta), kumpikin niistä voidaan yhdistää omiin olosuhteisiinsa, esimerkiksi: *he left hurriedly at 3 pm, having told them his news quietly before the meeting.*

Kun ensimmäisellä verbillä on mentaalinen tai verbaalinen merkitys, analyysi ei ole yhtä selvä:

they	want -> to change	their library books
they	'd like -> to bring	their friends
they	claimed -> to know	the Minister.

Nämä neuvotaan luokittelemaan yhdeksi prosessiksi:

they	want to change	their library books
Actor	Process: material	Goal.

Toinenkin tulkinta on mahdollinen:

they	want	->	to change	their library books
Senser	Process: mental		Process: material	Goal.

Prosessien merkitsemisessä uudenvuodenpuheaineistoon on lähdetty siitä, että prosesseiksi ei koodata selvästi modaalaisia (interpersoonaisia) verbejä tai verbirakenteita: *voida, saada, saattaa, sopia, taitaa, mahtaa, pystyä, kyetä, päästä, pitää, täytyä, tulla, joutua, tarvita; on -(t)AvA* (ks. Kangasniemi 1992). Esimerkkejä:

Yhteistyötä ei voida **rakentaa** yhden osapuolen tahdon varaan – –. [UK58]

Irakin on **noudatettava** ehtoitta turvallisuusneuvoston päätöslausemia – –.

[TH03]

3. Prosessiluokista

Prosessit voi jakaa kahtia pääluokkiin ja väliluokkiin. **Pääprosesseja** ovat materiaaliset ja mentaaliset prosessit sekä suhdeprosessit. **Väliprosesseja** ovat käyttäytymisen prosessit, verbaaliset prosessit ja olemassaolon prosessit. Väliprosesseissa on usein kahden pääprosessin ominaispiirteitä, esimerkiksi käyttäytymisen prosesseissa on piirteitä sekä mentaalisisista että materiaalisista prosesseista.

Lähtökohta prosessien luokittelussa on semanttinen. Kullakin prosessityypillä on sille luonteenomaisia merkityspiirteitä. Lisäksi kuhunkin prosessityyppiin liittyy tyypillisiä osallistujia ja olosuhteita. Transitiivisuussysteemiä ja prosessiluokittelua voi tarkastella ”ylhäältä” (from above), ”alhaalta” (from below) ja ”ympäriältä” (from around). – Miltä koko prosessien systeemi näyttää? Mitkä ovat prosessiluokille tunnusomaisia piirteitä? Mitkä ovat luokkien väliset erot?

Materiaaliset prosessit konstruoivat materiaalista muutosta, siirtymistä tai toimintaa materiaalisessa tai kuvitteellisessa maailmassa. Voidaan kysyä: Kuka teki (mitä ja kenelle)? Mitä tapahtui (jollekin)? Alustavien laskelmien perusteella 35 prosenttia uudenvuodenpuheiden prosesseista on näitä.

– – vantaalaisessa kauppakeskuksessa tehty pommiräjätys, jossa **sai surmansa** seitsemän ja **loukkaantui** yli 80 ihmistä. [TH03]

Eivätkö kaikki puolueet voisi **kokoontua** ennen varsinaisen vaali-toiminnan alkua rakentamaan neuvonpitoon – –. [UK58]

– – kuntien selkä on **murtumassa** taakan alle. [UK59]

Koulutuksen merkitys **kasvaa** entisestään. [TH03]

Mentaaliset prosessit konstruoivat ajattelemista, tuntemista, aistimista ja reagointia. Alustavien laskelmien perusteella 10 prosenttia uudenvuodenpuheiden prosesseista on näitä.

Toivon, että pystymme rohkaisemaan erityisesti naisia ryhtymään entistä useammin yrittäjiksi. [TH01]

Me **tiedämme**, mitä pitää tehdä. [UK59]

Suhdeprosessit konstruoivat suhdetta, joka vallitsee kahden entiteen välillä (tai entiteetin ja ominaisuuden tai entiteetin ja aikapaikkaisen olosuhteen välillä). Suhdeprosessien avulla luonnehditaan, luokitellaan ja identifioidaan. Alustavien laskelmien perusteella 40 prosenttia uudenvuodenpuheiden prosesseista on näitä.

Globalisaatioon ja markkinatalouteen kuuluva kilpailu **on** tärkeää. [TH01]

Tähän meillä **on** kaikki edellytykset. [TH03]

Me emme **ole** siinä asemassa. [UK59]

Kainuussa tästä väestöstä **on** 17,7 % työttömyyskortistoissa – –. [UK59]

Turvallisuuteen **kuuluu** monta asiaa. [TH02]

Käyttäytymisen prosessit ovat materiaalisten ja mentaalisten välissä. Niillä kuvataan ihmisen sisäisten toimintojen näkymistä ulkoisesti. Näitä on uudenvuodenpuheissa alle 5 prosenttia.

-- meidän on **kuunneltava** ja ohjattava heitä. [TH02]
 Me suomalaiset **seuraamme** tässä vaiheessa valppaasti sitä --. [UK58]
Katso taaksepäin. / **Katso** eteenpäin. / **Katso** ylöspäin. [UK59]

Verbaaliset prosessit ovat mentaalisten ja suhdeprosessien välissä. Niillä kuvataan symbolisia suhteita, jotka ovat ihmisen sisäisiä toimintoja, mutta jotka ilmaistaan kielen keinoin. Näitä on uudenvuodenpuheissa n. 5 prosenttia.

Kiitän omasta ja puolisoni puolesta tästä yhteistyöstä [TH02]
 Kuluneen vuoden ajalta on toiselta puolen **todettava** myös positiivisia ilmiöitä. [UK59]

Olemassaolon prosessit ovat suhdeprosessien ja materiaalisten välissä. Niillä kuvataan jonkin olion tai asioidentilan olemassaoloa. Näitä on uudenvuodenpuheissa alle 5 prosenttia.

Näissä molemmissa **on** meille kaikille tärkeä viesti. [TH01]
 Helmikuussa 1947 **oli** vankiloissamme 15–21-vuotiaita vankeja 1 245. [UK57]
 -- levottomuus **vallitsee** kansainvälisessä politiikassa ja rauhattomuus ynnä pelko ihmisten mielessä. [UK57]

Joitain ”**kieliopillisia**” erityispiirteitä prosessiluokilla vaikuttaisi olevan. Taulukossa 1 on niistä mielestämme (ks. myös Shore 1996) selvimpiä. Useat liittyvät siihen, kuvaako prosessi tilaa (*hän on iloinen*) vai tapahtumaa (*tukka kasvaa nopeasti*).

Piirre	Materiaalinen	Mentaalinen	Suhdeprosessi
Aspekti	+	–	–
Osma	+	+/-	+/-
Frekventatiivi	+	–	–
<i>olla + -mAssA</i>	+	+/-	–
Projektio	–	+	–
Imperatiivi	+(+/-)	+/-	+/-
<i>Olla</i> -verbi keskeinen	–	–	+
Kaksi osanottajaa, jotka kongruoivat	–	–	+

Taulukko 1. Prosessiluokkien kieliopillisia piirteitä (+ = pätee, – = ei päde, +/- = pätee rajoituksin).

On esitetty, että prosessityypit ovat ”**kryptotyyppjä**” (Whorf), ”piiloisia” (covert) transitiivisuusjärjestelmän tyyppjä. Niillä ei yleensä ole ”näkyviä” (overt) merkittäviä tekstin pinnassa. (Ks. esim. Shore 1996: 239.) Lauseen lopussa ei ole esimerkiksi

transitiivisuuspartikkeleita, jotka kertoisivat avoimesti, mistä prosessityypistä on kyse. Verbien morfologiassakaan ole sellaisia yksiselitteisiä eroja, jotka paljastaisivat prosessityypin.

4. Materiaalisista prosesseista

Materiaaliset prosessit konstruoivat tekemistä ja tapahtumista. Materiaalisella prosessilla on tyypillisesti luontainen päätepiste tai tulos. Ne ovat konkreettisia, aistittavissa olevia muutoksia materiaalisessa todellisuudessa. Myös abstrakti tekeminen ja tapahtuminen kuuluu materiaalisten prosessien piiriin (*Koulutuksen merkitys kasvaa entisestään*. [TH03]). (Halliday & Matthiessen 2004; ks. myös ISK 2004: 1435–1437.)

Materiaaliset prosessit on tapana jakaa transitiivisiin ja intransitiivisiin. Erona tällöin on, että transitiiviseen prosessiin liittyy aina **Kohde**, intransitiivisiin ei.

Intransitiivisissa materiaalisissa prosesseissa on kyse tapahtumista ja tapahtumisista: Mitä jollekin tai jollekulle tapahtui? Miten joku tai jokin toimi? Intransitiivisiin prosesseihin liittyy yksi pakollinen osanottaja, **Toimija** (Actor). Esimerkkejä aineistosta:

Nousukauden aikana talous on **kasvanut** huomasti. [TH02]

Aivan viime vuosina on kuitenkin **tapahtunut** merkittävä muutos parempaan päin. [UK57]

– – maittemme väliset suhteet ovat vuoden lopulla **viilentyneet**. [UK59]

Toimintaan liittyvä **Ala** tai **Piiri** (Range, Scope) muistuttaa usein kielipillisesti objektia (esim. *Pelasin tennistä*.) Kyse ei kuitenkaan ole samanluonteisesta osallistujasta kuin Kohde: Toimija ei luo Alaa tai Piiriä saati vaikuta niihin (*?Pelasin tenniksen*).

Transitiivisissa prosesseissa toiminnalla on aina **Kohde** (Goal). Tällöin toimintaan liittyy kaksi osallistujaa: Toimija ja Kohde (esim. *Mies valmisti päivällisen; Mies savusti kalaa*.). Kolmas, valinnainen osallistuja on **Hyötyjä** (*Mies antoi naiselle lahjan*). Transitiivisista prosesseista voi erottaa edelleen ”vaikuttamistyyppin” (esim. *Lappeenrantalaismies löi toista nenään; Mies antoi naiselle lahjan*) ja ”luomistyyppin” (*Mies laati rakkauskirjeen*).

Transitiivisiä prosesseja voi kokeilla seuraavankaltaisilla kysymyksillä: Mitä x teki (y:lle)? Miten x vaikutti y:hyn? Minkä x loi? Transitiivisiä materiaalisia prosesseja ovat esimerkiksi seuraavat. (Kohde alleviivattuna.)

Lakeja laadittaessa ja valtion talousarviota valmistettaessa usein **siirretään** osa taloudellista räsitusta kunnille. [UK59]

– – toivon Teidän **käyttävän** tätä kansalaisen perusoikeutta käymällä äänestämässä. [TH03]

Kielipillisesti (transitiiviset) materiaaliset prosessit erottuvat muuntyyppisistä prosesseista eritoten **aspektuaalisesti** eli siinä, onko mahdollista kuvata, onko prosessi loppuun suoritettu vai ei – onko aspekti rajattu (Shore 1996: 252; ks. myös ISK 2004: 1437). Materiaalisilla prosesseilla tämä ominaisuus hyvin vahvasti on, muilla ei niin vahvasti. (Esimerkeissä kohde alleviivattuna.)

Olemme **rakentaneet** itsenäisyytemme aikana yhteiskunnan (~ yhteiskuntaa), jossa ihmisellä on suuri vapaus päättää omasta elämästään. [TH02]

Asiaa (~ asia) on **valmisteltu** perusteellisesti. [TH02]

Tyypillisen materiaalisen prosessin on mahdollista liittyä **olla tekemässä -rakenteeseen**, jossa korostuu tilanteen tilapäisyys: tapahtuma on sidottu tiettyyn hetkeen tai ajanjaksoon. Usein syntyy myös implikaatio, että kirjoittaja ennakoii tapahtuman toteutuvan pian. (Shore 1996: 253–254; ISK 2004: 1446–1447). Esimerkkejä:

Euroopan unioni on myös **uudistamassa** perussopimustaan ja menettelytapojaan. [TH03]

Maailmantapahtumia seurattessani minulla on viime syksyn alusta lähtien ollut sellainen tunne, kuin kivi olisi **pyörimässä** alas jyrkkää rinnettä. [UK57]

– – kuntien selkä on **murtumassa** taakan alle. [UK59]

Myös seuraavissa tapahtuman kuvaaminen progressiivisena olisi mahdollista:

EU-maat, Yhdysvallat ja Japani **ajautuivat** (~ olivat ajautumassa) samanaikaisesti hitaan kasvun vaiheeseen. [TH02]

Suomi **tukee** (~ on tukemassa) Baltian maita tässä prosessissa. [TH01]

Moni tuttu ja turvallinen pidetty asia on **muuttunut** (~ muuttumassa). [TH01]

Imperatiivi käy sellaisiin prosesseihin, joissa subjektitaroite on agenttiivinen ja ainakin jossain määrin tilannetta kontrolloiva (ISK 2004: 1434–1435):

Tehkäämme vuodesta 2001 aidosti yhteisen vastuun vuosi. [TH01]

Suomi on **pärjännyt** hyvin globalisoituvassa maailmassa. [TH02]

(Pärjää ~ pärjätäkäämme hyvin globalisoituvassa maailmassa!)

Tasa-arvo ja vapaus yhdessä **luovat** edellytykset oikeudenmukaisuudelle. [TH01]

(Luo ~ luokaamme yhdessä edellytykset oikeudenmukaisuudelle!)

Materiaalisen prosesseja kuvaaville lauseille ominainen on myös **ajallis-paikallinen osma** eli objektin tavoin käyttäytyvä NP, joka realisoi toiminnan temporaalisen tai spatiaalisen **Laajuuden**. Tuntuu järkeenkäyvältä, että ajallisen tai spatiaalisen ulottuvuuden kuvaaminen on tyypillistä juuri prosesseille, joilla kuvataan jotakin dynaamista – tapahtumia. (Shore 1996: 252–253.) Muitakin prosessiluokkia voi osmilla rajata, mutta esimerkiksi suhdeprosesseja yleensä vain ajallisesti: *Mika oli siellä yhden yön ~ ??yhden kilometrin*.

Ajalliseen ulottuvuuteen liittyy myös **frekventatiivijohdin**, joka kuvaa toiminnan hajanaisena, suunnittelemattomana: *matkustaa > matkustella, juosta > juoksennella*. Usein frekventatiivijohdin muuttaa paremmin mentaaliseksi ja relationaaliseksi mielletyn verbin materiaaliseksi tai materiaalisen ja mentaalisen välimuodoksi, käyttäytymistä kuvaavaksi prosessiksi: *olla > oleilla ~ oleskella, rakastaa > rakastella, kuulla > kuunnella; pohtia > pohdiskella*. (Shore 1996: 252–253.)

5. Mentaalisista prosesseista

Mentaaliset prosessit konstruoivat mm. ajattelemista, tuntemista, aistimista. Mentaalisen prosessin yksi osallistuja on aina inhimillinen tai inhimillisen kaltainen: **Aistija** (Sensor). Toinen osallistuja on se, mitä aistitaan eli **Ilmiö** (Phenomenon). Aistijalla on tietoisuus – jos Aistija on epäinhimillinen tai eloton, mentaalinen prosessi elollistaa sen.

Mentaaliset lauseet voivat olla ovat ”semitransitiivisia”: Ilmiötä todentava lauseke on paikallissijassa, vaan ei kieliopillisessa sijassa. (Ks. Shore 1996: 255.)

Me aikuiset voimme kuitenkin kysyä itseltämme, **välitämmekö** oikealla tavalla lapsistamme. [TH02]

Minäkin **pidän juustoista**.

Haaveilemme vaimon kanssa paremmasta elämästä.

Mentaalisten prosessien erityispiirre on **projektio** (sanan laajassa merkityksessä). Jokin asia on esitetty etäällä tai irrallaan todellisuudesta – toisen asteen kuvauksena. Tässä mielessä projektio on siis vahvasti mentaalinen piirre. (Shore 1996: 257; 2005.)

Pienen kansan jäsenenä me sydämestämme **toivomme**, että tämä työ tulee menestymään. [UK57]

Sen vuoksi **uskon**, että vaikka tunnemmekin haikeutta luopuessamme vanhasta tutusta Suomen markasta, tulemme itse kukin pian tutuiksi uuden euron kanssa pienen harjoittelujakson jälkeen. [TH02]

Mutta hetkeksikään emme saa **unohtaa**, että meidän on jatkuvalla työllä vahvistettava itsenäisyyttämme. [UK57]

Olla + -mAssA -rakennetta ei yleensä käytetä mentaalisia prosesseja kuvaavien verbien yhtyedessä, sillä mentaalisissa prosesseissa kyse on enemmän tilasta kuin tapahtumasta. Jos haluaa korostaa mentaalisen prosessin tilapäisyyttä, joutuu käyttämään esimerkiksi partikkelia *juuri*, jotta **olla + -mAssA** on mahdollinen.

Me **tiedämme**, mitä pitää tehdä. [UK59]

??Me **olemme tietämässä**, mitä pitää tehdä.

Olimme juuri tietämässä, mitä pitää tehdä, kun – –.

Olla + mAssA -rakenne yhdistettynä mentaalista aistimusprosessia kuvaavaan verbiin saattaa muuttaa prosessia materiaaliseen suuntaan, käyttäytymisen prosessiksi.

Kuulin soittoa. > Olin **kuulemassa** soittoa.

Näin hänen terveydentilansa heikkenevän päivä päivältä. > Olin **näkemässä**, kuinka hänen terveydentilansa heikkeni päivä päivältä.

Mentaalisia prosesseja kuvaavilla lauseilla on usein **näkökulman kääntävä parinsa**; subjektina voi olla joko Aistija tai Ilmiö. (Vrt. materiaaliin prosesseihin.)

Hän **piti** lahjasta. – Lahja **miellytti** häntä.

Kukaan ei **uskonut** hänen tarinaansa. – Hänen tarinansa ei **vakuuttanut** ketään.

Minä **ostan** auton – ?Auto **tulee** ostamakseni. ~ ?Auto **myydään** minulle.

Mikko **antoi** avaimet Hannalle ? - Hanna **sai** avaimet Mikolta.

Mentaaliset prosessit ovat **aspektiltaan** rajattuja (vrt. materiaalisiin prosesseihin) (Shore 1996: 255).

Tiedän sen ~ ??sitä.

Ajattelen sinua ~ ?sinut viereeni

Rakastan sinua ~ sinut kuoliaaksi

Frekventatiivijohdin muuttaa mentaalisen prosessin usein materiaaliseksi tai käyttäytymisen prosessiksi. Esim. *rakastaa* > *rakastella*. Usein frekventatiivi ei kuitenkaan ole mahdollinen: tietää > *tiedellä, vihata > *vihellä.

Imperatiivi implikoi mentaalisen prosessin sellaiseksi, että subjektilla on mahdollisuus ainakin jossain määrin hallita tilannetta tai valita.

Ajattele nyt!

Usko minua!

Tiedä se!

Luota minuun!

Toivo parasta!

Älä **pelkää**!

Älä **huoli**!

Ole **iloinen**!

?**Järkyty**! (Ohjaaja komentamassa näyttelijää?)

?**Vihaa**! (Kirjoittaja itselleen esim. päiväkirjassa?)

6. Suhdeprosesseista

Suhdeprosessit kuvaavat kahden asian tai asiointilan välistä suhdetta, eli kyse on olemisen (tilojen) konstruoimisesta. Yleisin suhdeverbi on *olla*, ja osallistujia on kaksi. Suhdeprosesseja on monenlaisia:

- 1) **samuutta**
- 2) **olosuhdetta**
- 3) **omistamista** ja **osa–kokonaisuus**-suhdetta konstruoivia.

Lisäksi voidaan tarkastella sitä, onko suhde **luonnehtiva** (attributiivinen) vai **identifioiva** (identifioiva). Näin saadaan yhteensä kuusi suhdeprosessien alaluokkaa (ks. Taulukko 2).

Prosessityyppi	Luonnehtiva suhde	Identifioiva suhde
Samuusprosessit (‘x on a’)	<i>Maailma on aikaisempaa avoimempi.</i> [TH01] <i>Terroriteot ovat rikos –.</i> [TH02]	<i>Demokratian perusta on ihmisten tasavertaisuus.</i> [TH01] <i>Hätkähdyttävintä on ollut hyvinkin nuorten ihmisten syyllistyminen tällaisiin tekoihin.</i> [TH02]
Omistusprosessit (‘x on a:n’)	<i>Meillä on vastuu lähimmäisistämme.</i> [TH01] <i>Turvallisuuteen kuuluu monta asiaa.</i> [TH02]	<i>Piano on Lauran.</i> <i>Lauran on piano.</i>
Olosuhteiset prosessit (‘x on a:ssa’)	<i>Korot ovat olleet alhaisella tasolla.</i> [TH03] <i>Epävarmuus ei johdu nyt pelkästään taloudellisista tekijöistä.</i> [TH02]	<i>Tästä on hyvää jatkaa.</i> [TH03] <i>– nyt on aika kohdistaa huomiota myös kansalaisten perusoikeuksien parempaan toteutumiseen.</i> [UK58]

Taulukko 2. Suhdeprosessien alaluokat.

Luonnehtivassa suhteessa jokin asia tai asiointila esitetään kuuluvaksi johonkin luokkaan. Esimerkiksi lause *Polkupyöräni on vanha* konstruoii suhteen ‘*polkupyöräni kuuluu vanhojen polkupyörien luokkaan*’.

Luonnehtivan suhteen pakolliset osallistujat ovat **Kantaja** (Carrier) ja **Ominaisuus** (Attribute). Joskus Ominaisuus voi olla yhdistyneenä Prosessiin (verbiin) – jotkin verbit

ovat kiteytyneet merkitsemään tiettyä Ominaisuutta. Ominaisuutta edustava NP on tavallisesti epäspesifinen.

<i>Maaailma</i>	<i>on</i>	<i>aikaisempaa avoimempi.</i> [TH01]
Kantaja	Prosessi	Ominaisuus
<i>Terrorismi</i>	<i>on</i>	<i>vaikea vastustaja.</i> [TH02]
Kantaja	Prosessi	Ominaisuus
<i>Mutta</i>	<i>sekään</i>	<i>ei riitä.</i> [TH02] 'x ei ole riittävää'
	Kantaja	Prosessi/Ominaisuus
– – <i>käytännön ratkaisut</i>	<i>saattavat</i>	<i>vaihdella.</i> [TH01] 'x on vaihteleva'
Kantaja		Prosessi/Ominaisuus

Ominaisuus määrittää Kantajan lajin (polkupyörä, tragedia) tai sen laadun (pieni, surullinen). Ominaisuus voi edelleen olla joko materiaallinen (pieni, polkupyörä) tai semioottinen (surullinen, tragedia). Ominaisuus ja Kantaja käyttäytyvät niin, että ne edustavat aina samaa tyyppiä: molemmat ovat joko materiaalisia (asioita) tai semioottisia (meta-asioita). Jos siis materiaallinen ja semioottinen esiintyvät yhdessä, kyse on (leksikaalisesta) metaforasta.

Tähän haasteeseen vastaaminen on mahdollista (~ ?ruokaa). [TH01]
On surullista (~ ?pienä), että – –. [TH03]

Ruoka on kuumaa (~ ?mahdollista).
Hinnat ~ pihvit olivat suolaisia.

Luonnehtivan ja identifioivan suhteen ero ei ole **olosuhteisissa suhteissa** ja **omistussuhteissa** yhtä selvä kuin samuuteen perustuvissa. Viittaako esimerkiksi lauseessa *Kuppi on pöydällä* adverbiaali *pöydällä* luokkaan, jolla on jäseniä (pöydällä olevien asioiden luokka) vai kupin identiteettiin (*kuppi* yksilöidään pöydällä olemisen perusteella). (Vrt. Halliday & Matthiessen 2004: 243–244.)

Usein ero on kuitenkin nähtävissä. Esimerkiksi **olosuhteinen** lause *Suuret ikäluokat ovat vielä työmarkkinoilla* [TH03] lienee luonnehtiva: subjektitarkoite *suuret ikäluokat* kuvataan kuuluvaksi luokkaan *työmarkkinoilla olevat*. Omistuslauseessa *Meillä on vastuu lähimmäisistämme* omistettava asia (*vastuu lähimmäisistä*) kuvataan osaksi laajempaa luokkaa, johon on mahdollista kuulua meidän muitakin vastuitamme.

<i>Suuret ikäluokat</i>	<i>ovat vielä</i>	<i>työmarkkinoilla.</i> [TH03]
Kantaja	Prosessi	Ominaisuus/Olosuhde
<i>Korot</i>	<i>ovat olleet</i>	<i>alhaisella tasolla.</i> [TH03]
Kantaja	Ominaisuus	Ominaisuus/Olosuhde
<i>Meillä</i>	<i>on</i>	<i>vastuu lähimmäisistämme.</i> [TH01]
Kantaja/Omistaja	Prosessi	Ominaisuus/Omistettu

<i>Mahdollisuus tehdä työtä</i>	<i>kuuluu</i>	<i>hyvään elämään.</i> [TH01]
Kantaja/Omistaja	Prosessi	Ominaisuus/Omistettu

Identifioivassa suhteessa toinen osallistuja yksilöi toisen. Osallistujaroolit ovat tällöin **Identifioitava** (Identified) ja Identifioija (Identifier). Identifioitava on se, joka yksilöidään, ja Identifioija se, joka yksilöi. Koska kyse ei ole tautologisesta suhteesta, osallistujien on erotuttava yleisyyden tasolla toisistaan. Konkreettisempaa osallistujaa kutsutaan **Esiintymäksi** (Token) ja abstraktimpaa **Arvoksi** (Value). Arvo siis symboloi Esiintymää – ja kääntäen: Esiintymä edustaa Arvoa.

<i>Ratkaisun avain</i>	<i>olemme</i>	<i>me, suuri enemmistö.</i> [HAL01]
------------------------	---------------	-------------------------------------

Identifioija/Arvo	Prosessi	Identifioitava/Esiintymä
-------------------	----------	--------------------------

<i>Ratkaisun avainta</i>	<i>edustamme</i>	<i>me, suuri enemmistö.</i>
Identifioija/Arvo	Prosessi	Identifioiva/Esiintymä

<i>?Meitä, suurta enemmistöä</i>	<i>edustaa</i>	<i>ratkaisun avain.</i>
Identifioija/Arvo	Prosessi	Identifioiva/Esiintymä

Identifioivan ja luonnehtivan suhteen yksi eroista on, että edellisessä osallistujien roolit ovat keskenään vaihdettavissa (Halliday & Matthiessen 2004: 228). Luonnehtivassa suhteessa osallistujien paikkojen vaihtaminen tuottaa usein sanajärjestykseltään tunnusmerkkisen, ei-prototyypin predikatiivilauseen.

<i>Se</i>	<i>on</i>	<i>hyvinvointimme elinehto.</i> [HAL01]
-----------	-----------	---

Identifioitava/ Esiintymä	Prosessi	Identifioija/ Arvo
------------------------------	----------	-----------------------

<i>Hyvinvointimme elinehto</i>	<i>on</i>	<i>se.</i>
Identifioitava/ Arvo	Prosessi	Identifioija/ Esiintymä

<i>Kyse</i>	<i>on aina</i>	<i>useamman asian yhteisvaikutuksesta.</i> [HAL02]
Identifioitava/ Esiintymä	Prosessi	Identifioija/ Arvo

<i>Useamman asian yhteisvaikutuksesta</i>	<i>on aina</i>	<i>kyse.</i>
Identifioitava/ Arvo	Prosessi	Identifioija/ Esiintymä

<i>Maailma</i>	<i>on</i>	<i>aikaisempaa avoimempi.</i> [HAL01]
Kantaja	Prosessi	Ominaisuus

<i>?Aikaisempaa avoimempi</i>	<i>on</i>	<i>maailma.</i>
Ominaisuus	Prosessi	Kantaja

Samuuteen perustuvassa identifioivassa suhteessa yleensä molemmat ovat NP:itä. Identifioija on usein määräisessä muodossa, tai se on deiktinen tai propri. AP on mahdollinen vain superlatiivimuotoisena (*Tärkeintä on onnistumisen riemu.*).

<i>Äidinkieli</i>	<i>on</i>	<i>tärkein väline, kun opitaan uutta.</i> [HAL01]
Identifioitava/ Esiintymä	Prosessi	Identifioija/Arvo

<i>Demokratian perusta</i>	<i>on</i>	<i>ihmisten tasavertaisuus.</i> [TH01]
Identifioitava/Arvo	Prosessi	Identifioija/Esiintymä

Olosuhteisissa prosesseissa identifioivana voi pitää sellaista suhdetta, jossa molemmat osallistujat viittaavat samaan olosuhteeseen (aikaan, paikkaan, tapaan...) (Halliday & Matthiessen 2004: 242).

<i>– nyt</i>	<i>on</i>	<i>aika kohdistaa huomiota myös –.</i> [TH01]
Identifioitava/ Esiintymä	Prosessi	Identifioija/Arvo

'tämä hetki (*nyt*) edustaa aikaa, jolloin on kohdistettava huomiota myös...'

Identifioivan omistusprosessin tunnistaa siitä, että molemmat edustavat sitä, minkä joku tai jokin omistaa (Halliday & Matthiessen 2004: 245–246). (Sivuhuomaus: Identifioivia omistusprosesseja ei uudenvuodenpuheaineistossa ollut.)

<i>Piano</i>	<i>on</i>	<i>Lauran.</i>
Identifioitava/Esiintymä	Prosessi	Identifioija/Arvo

'piano edustaa sitä, mikä on Lauran.'

Suhdeprosessin valinnainen osanottaja on henkilö tai taho, jonka vaikutuksesta identiteetti tai ominaisuus pätee. ”**Assigner**” (suomennos haussa) on se, joka tuottaa identifioitavalle identiteetin, ja ”**Attributor**” (samoin) se, joka tuottaa Kantajalle Ominaisuuden. (Halliday & Matthiessen 2004: 237.)

<i>Taito toimia yhdessä on tehnyt meistä kansakuntana kilpailukykyisen.</i> [HAL01]			
Attributor		Prosessi	Kantaja Ominaisuus
<i>Annan</i>	<i>nimitti</i>	<i>Ahtisaaren</i>	<i>Kosovo-neuvottelijakseen.</i>
Assigner	Prosessi	Identifioitava/ Esiintymä	Identifioija/ Arvo

Suhdeprosesseille on ominaista, etteivät ne liity **olla** + **-mAssA** -rakenteeseen; kyse on tiloista, ei tapahtumista.

Globalisaatioon ja markkinatalouteen kuuluva kilpailu **on** tärkeää. [TH01]
?Globalisaatioon ja markkinatalouteen kuuluva kilpailu on **olemassa** tärkeää.

Mutta sekään ei **riitä**. [TH02]
?Mutta sekään ei ole **riittämässä**.

Imperatiivi ei ongelmitta sovi identifioiviin suhdeprosesseihin. Mutta mahdollisuuksien maailman voi konstruoida haluamakseen.

*Ole vaimoni!

?Ole minun!

Olisitpa vaimoni.

Olisitpa minun.

Luonnehtiviin suhdeprosesseihin imperatiivi sopii paremmin, sillä tällöin kyse on ominaisuudesta, joka ei ole välttämättä myötäsyttyinen saati pysyvä. On kuitenkin olemassa tiettyjä verbejä, joilla on tapana luonnehtia vain elottomia tai epäinhimillisiä tarkoituksia. Tällöin imperatiivi ei oikein käy.

Ole apuna!

Ole mies! (Mies edustamassa muuta kuin sukupuolta.)

Ole iloinen!

Ole illalla kotona!

?Sijaitse kirkon vieressä!

?Kuulu meille suomalaisille!

?Omista auto!

Samuusprosessien erityispiirteitä

Luonnehtiva samuuden suhde voi perustua myös aistimiseen tai vaikutelmaan (*maistuu, näyttää, vaikuttaa, haisee, haiskahtaa, tuoksuu, kuulostaa, tuntuu*). Samuuden tai samankaltaisuuden suhde voidaan esittää resultatiivisesti jonkin muutoksen tuloksena (*Teposta tulee opettaja*), tai suhde voi olla ajallisesti rajoitettu, tilapäinen: *Teppo on ~ pysyi sairaana, Teppo tuli ~ jäi sairaaksi, Teppo toimii opettajana*. (Shore 1996: 246–247.)

Näissä tapauksissa samuuden prosesseilla on joitakin yhteisiä (”kieliopillisia” ja semanttisia) ominaisuuksia mentaalisten ja materiaalistien prosessien kanssa. Esimerkiksi kielto vaikuttaa resultatiivisessa samuusprosessissa Ominaisuutta (tai Päämäärää) todentavan osallistujan sijamuotoon: *Teposta ei tullutkaan opettajaa*. (vrt. *Teppo ei olekaan opettaja*). (Shore 1996: 246–247.)

Ilman tasa-arvoa vapaudesta voi **tulla** vahvemman oikeutta. [TH01]

Tämä käänne huonompaan saattaa v. 1957 **muodostua** hyvinkin jyrkäksi.

[UK57]

– – **tulemme** itse kukin pian tutuiksi uuden euron kanssa pienen harjoittelujakson jälkeen. [TH02]

Valtion tulojen ja menojen välinen suhde on kuluneena vuonna **pysynyt** huomattavasti parempana kuin edellisenä vuonna. [UK59]

Olosuhdeprosesseista

Olosuhteisissa prosesseissa ('x on a:ssa') on kyse kahden entiteetin välillä olevasta aikaan, paikkaan, tapaan, määrään tms. perustuvasta suhteesta (ks. Taulukko 3).

Olosuhteisille prosesseille on ominaista, että Ominaisuus on paikallissijassa oleva NP (*Teppo on Riihimäellä*) tai adpositiolauseke (*Teppo on pöydän alla*). Tyypillisin verbi on *olla*. Tällöin olosuhteista merkitystä kantaa Ominaisuus (*Kari on lounaalla*). On myös muita verbejä, jotka ovat tähän käyttöön vakiintuneet. (Shore 1996: 247; Halliday & Matthiessen 2004: 242.)

Ajallinen suhde	<i>Tapaaminen on viideltä.</i> <i>Tapaaminen kesti koko illan.</i> Itsenäinen Suomi täytti vast'ikään 85 vuotta. [TH03]
Paikallinen suhde	<i>Me emme ole siinä asemassa.</i> [UK59] <i>Valtiontalous on kuitenkin yhä varsin epävarmassa vaiheessa.</i> [UK59] Miljoonat ihmiset elävät kuitenkin edelleen toivottomassa köyhydessä. [HAL01]
Määrä tai laajuus	Helmikuussa 1947 oli vankiloissamme 15–21-vuotiaita vankeja 1 245. [UK57] <i>Lippu maksaa kymmenen euroa.</i> <i>Vonkale painoi kaksi kiloa.</i>
Tapa	<i>Teppo oli myöhässä ~ oikeassa.</i> <i>Vapauksien ja vastuun on oltava tasapainossa.</i> [TH01] <i>Me olemme terrorismia vastaan.</i> [TH02]
Seura	<i>Olikohan Teppo Pirjon kanssa?</i> <i>Olikohan Pirjo Tepon mukana?</i> <i>Oliko Teppo ilman Pirjoa?</i>
Rooli	<i>Teppo oli ~ toimi isäntänä.</i>
Asiasisältö	<i>Tämä laulu on ~ kertoo Teposta.</i> <i>Teppoa olisi ollut hyvä muistuttaa käytöstavoista.</i> — suurin mielenkiinto kohdistui tasavallan presidentin, eduskunnan ja valtioneuvoston välisiin toimivaltasuhteisiin. [TH01]

Syy–seuraus-suhde	<i>Jugoslavian liittotasavallan presidentin- ja parlamenttivaalit syyskuussa johivat demokratisoitumisprosessiin. [TH01] Kilpavarustelu on aina aikaisemmin vienyt sotaan eikä rauhaan. [UK58] – – sen vahvistaminen vaatii paljon työtä sekä Euroopan unionin että muun kansainvälisen yhteisön tuella. [TH01]</i>
Vertailu	<i>Teppohan on kuin Matti.</i>

Taulukko 3. Olosuhteisia suhdeprosesseja.

Omistusprosessit

Omistusprosessien piiriin kuuluvat omistamisen suhteet (*Pekalla on pallo*) ja osa–kokonaisuus-suhteet yms. (ks. Halliday & Matthiessen 2004: 246). Omistussuhteen osallistajat ovat **Omistaja** (Possessor) ja **Omistettu** (Possessed). Shoren (1996) mukaan suomen kielessä ei ole erikseen omistuslausetta, vaan omistaminen on olosuhdelauseen alatyyppejä.

Osalla maailmaa on nyt paremmat elinolosuhteet kuin koskaan aikaisemmin. [TH01]

Tällaisen kehityksen ei pidä **kuulua** suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuuteen. [TH01]

Toivottaessani Suomen kansalle onnellista uutta vuotta kohdistan sille saman mietelauseen, joka **sisältyi** erääseen minulle lähetettyyn joulutervehdykseen. [UK59]

Hallidayn ja Matthiessenin (2004: 246) mukaan myös esimerkiksi tarvitseminen (‘jollakulla ei ole mutta täytyisi olla jotakin’), ansaitseminen (‘jollakulla pitäisi olla jotakin’) ja puuttuminen (‘jollakulla tai jossain ei ole jotakin’) ovat omistamisen prosesseja.

Tarvitsemme vain tosiasiajn tunnustamista ja itsekuria. [UK59]

Eräs ilahduttava yksityiskohta viime vuosilta **ansaitsee** maininnan. [UK57]

7. Väliprosesseista

Käyttäytymisen prosessit ovat osin mentaalisten, osin materiaalistien prosessien kaltaisia. Käyttäytymistä konstruoivassa lauseessa on usein **Käyttäytyjä** (Behaver), mutta ei Kohdetta (Goal).

Käyttäytyjän on oltava mentaalisten prosessien Kokijan tavoin olio, jolla on tietoisuus. Toiminnan tasolla käyttäytymisen prosessi vastaa enemmän materiaalisia prosesseja. Jokin fysiologinen prosessi ilmentää mielentilaa tai päänsisäistä toimintaa: *katsoa, toljottaa, kuunnella, ajatella* ('näyttää siltä, että ajattelee'), *unelmoida. Lörpötellä, väitellä, nurista. Itkeä, hymyillä, murahtaa, inahtaa. Hengittää, yskiä. Pyörtyä, haukotella, nukkua. Tanssia, laulaa, istua, nousta.*

Esimerkkejä aineistosta:

Maailmantapahtumia **seuratessani** minulla on viime syksyn alusta lähtien ollut sellainen tunne kuin --. [UK57]

Katso taaksepäin. / **Katso** eteenpäin. / **Katso** ylöspäin. [UK59]

Käyttäytymisen prosessit muistuttavat materiaalisia prosesseja siinä, että niitä kuvaavissa verbeissä rakenne *olla + mAssA* on mahdollinen.

-- meidän on **kuunneltava** (~ oltava **kuuntelemassa**) ja ohjattava heitä. [TH02]

-- voimme talouskasvun hidastumisesta huolimatta **katsoa** (~ olla **katsomassa**) tulevaisuuteen aikaisempaa luottavammin [TH02]

Verbaaliset prosessit ovat osin mentaalisten prosessien, osin suhdeprosessien kaltaisia. Verbaalisia prosesseja kuvaavissa lauseissa on **Sanoja** (Sayer) ja **Sanottu** (Verbiage), usein myös **Vastaanottaja** (Receiver).

Esimerkkejä aineistosta:

Kiitän omasta ja puolisoni puolesta tästä yhteistyöstä. [TH02]

Toivotan kaikille hyvää alkavaa vuotta 2002. [TH02]

Uusi perustuslaki **kannustaa** meitä kansanvallan, ihmisten tasa-arvon ja yhteiskunnan oikeudenmukaisuuden edistämiseen. [TH01]

Yhteistyön ongelmia ja haasteita on **pohdittu** varsin avoimesti. [TH01]

Tämä **muistuttaa** meitä vammaisten ihmisten oikeudesta yhdenvertaiseen elämään. [TH03]

Vetoan jokaiseen äänioikeutettuun suomalaiseen. [TH03]

Kuluneen vuoden ajalta on toiselta puolen **todettava** myös positiivisia ilmiöitä. [UK59]

Olemassaolon prosessit osin suhdeprosessien, osin materiaalistien prosessien kaltaisia. Pakollisen osallistujan rooli on Olemassaolija (Existent): *Toivoa on.*

Esimerkkejä aineistosta:

Pohjoismaiselle hyvinvointiyhteiskunta-ajattelulle **löytyy** kansainvälistä kiinnostusta. [TH01]

Viimeisen kahdeksan vuoden aikana Suomeen on **syntynyt** yli 300 000 uutta työpaikkaa. [TH03]

8. Alustavia laskelmia

Alustavissa laskelmissamme väliprosessit on yhdistetty pääprosesseihin. Käyttäytymisen prosessit on laskettu materiaalsiin prosesseihin kuuluviksi, verbaaliset prosessit mentaalsiin prosesseihin ja olemassaolon prosessit suhdeprosesseihin.

Prosessiluokka	Kaikki	Halonen	Kekkonen
Materiaalinen	36 %	31 %	42 %
Mentaalinen	15 %	15 %	15 %
Relationaalinen	45 %	50 %	40 %
Epävarmoja	4 %	4 %	4 %

Taulukko 4. Prosessien jakauma kaikissa puheissa, Kekkonen puheissa ja Halosen puheissa.

Kaikki	Halonen	Kekkonen
Kotimaa (61 %, 391 jaksoa)	Kotimaa (59 %, 241 jaksoa)	Kotimaa (64 %, 150 jaksoa)
Maailma (29 %, 188 jaksoa)	Maailma (34 %, 137 jaksoa)	Maailma (22 %, 51 jaksoa)
Yleinen (10 %, 62 jaksoa)	Yleinen (7 %, 29 jaksoa)	Yleinen (14 %, 33 jaksoa)

Taulukko 5. Topiikkijakaumat.

Topiikki	Kaikki	Halonen	Kekkonen
Kotimaa	REL 49 %	REL 51 %	MAT 42 %
	MAT 36 %	MAT 34 %	REL 45 %
	MENT 15 %	MENT 15 %	MENT 13 %
Maailma	REL 51 %	REL 51 %	MAT 39 %
	MAT 33 %	MAT 34 %	REL 39 %
	MENT 16 %	MENT 15 %	MENT 21 %
Yleinen	MAT 40 %	MAT 38 %	MAT 42 %
	REL 30 %	MENT 34 %	REL 33 %
	MENT 30 %	REL 28 %	MENT 24 %

Taulukko 6. Pääprosessien jakauma päätopiikeittain

	Kaikki	Halonen	Kekkonen
Materiaaliset	<i>tehdä</i> (9 %)	<i>tehdä</i> (10 %)	<i>tehdä</i> (8 %)
	<i>saada</i> (4 %)	<i>jatkua</i> (4 %)	<i>nousta</i> (4 %)
	<i>lisätä</i> (3 %)	<i>auttaa</i> (4 %)	<i>säilyttää</i> (3 %)
Mentaaliset	<i>uskoa</i> (8 %)	<i>toivoa</i> (9 %)	<i>ottaa</i> (15 %)
	<i>toivoa</i> (7 %)	<i>tuntea</i> (4 %)	<i>uskoa</i> (11 %)
	<i>ottaa</i> (7 %)	<i>pyrkii</i> (4 %)	<i>tietää</i> (11 %)
Suhdeprosessit	<i>olla</i> (68 %)	<i>olla</i> (70 %)	<i>olla</i> (64 %)
	<i>tarvita</i> (3 %)	<i>tarvita</i> (4 %)	<i>merkitä</i> (3 %)
	<i>kuulua</i> (2 %)	<i>kuulua</i> (3 %)	<i>vaatia</i> (2 %)

Taulukko 7. Yleisimmät verbit pääprosessiluokittain.

9. Pohdittavaa

1) Esimerkkejä uudenvuodenpuheista – montako prosessia ja millä perusteella?

Me haluamme omalta osaltamme tukea tätä kehitystä. [TH02]

Supistuksen lasketaan olevan 2-3 %. [UK59]

Suomen ja Venäjän diplomaattisten suhteiden solmimisesta tuli eilen kuluneeksi 80 vuotta. [TH01]

Näihin tekoihin ei näytä olevan yhtä selittävää syytä. [TH01]

Samalla opimme kuitenkin arvostamaan omaa kulttuurista ainutlaatuisuuttamme. [TH01]

Pääministeri Lipposen hallitus on eri tavoin pyrkinyt näiden ongelmien poistamiseen. [TH02]

Syyskuun tapahtumat ovat saaneet ihmiset miettimään eri puolilla maailmaa myös Suomessa oman elämänsä turvallisuutta. [TH02]

2) Mitä hyötyä prosessiluokittelusta voi(si) olla? Oletko hyödyntänyt luokittelua omissa tutkimuksissasi tai muuten?

3) Prosessiluokkien ”näkyvyys”/”piiloisuus” – kielten väliset erot? Esimerkiksi suomi ja englantia?

4) Mitä prosesseja nämä ovat? Millä perusteella?

Epävarmuus maailmantaloudessa on **jatkunut** viime vuoden aikana. [TH03]

Monena uudenvuodenpäivänä on kansamme lähtenyt **taittamaan** edessä olevaa taivalta valoisemmin mielin kuin tänään. [UK57]

Niin lännessä kuin idässäkin **lähdetään** siitä, että kaikki maailman kansat haluavat rauhaa. [UK58]

Suomen politiikan tehtäväksi alkaneena vuotena **siirtyy** Suomen ja Neuvostoliiton välisen luottamuksen palauttaminen. [UK59]

Kansa voi joskus **joutua** sellaiseen asemaan, että se ei tiedä, mitä pitää tehdä, vaan neuvottomana jättäytyy tapahtumien vietäväksi. [UK59]

Tapahtumat Egyptissä ja Unkarissa ovat **sattuneet** kaukana meistä. [UK57]

– – niiden tuoma inhimillinen hätä on **herättänyt** meissä syvää myötätuntoa. [UK57]

Tästä menestyksestä ei kuitenkaan ole **tehtävä** liian pitkälle ulottuvia johtopäätöksiä. [UK57]

Mutta toivoa ei ole **menetettävä**. [UK59]

5) Mitä prosesseja nämä ovat? Millä perusteella?

Samalla **opimme** kuitenkin **arvostamaan** omaa kulttuurillista ainutlaatuisuuttamme. [TH01]

Meidän kaikkien on syytä **kantaa** vastuuta tästä kehityksestä. [TH01]

Samanaikaisesti hallitus on **kiinnittänyt** erityistä huomiota työllisyyteen. [TH01]

Nyt on erittäin tärkeitä, että unioni, sen jäsenvaltiot ja hakijamaat **osoittavat** halua yhteisen Euroopan rakentamiseen. [TH01]

Me **haluamme** omalta osaltamme **tukea** tätä kehitystä. [TH01]

Me kaikki olemme **ottaneet** osaa uhrien ja heidän omaistensa suruun. [TH03]

On tärkeitä, että nämä Euroopan turvallisuuden keskeiset yhteisöt **löytävät** toimivat yhteistyömuodot. [TH03]

Pikemminkin olisi YK:lle **pyrittävä luomaan** sellainen arvovalta, että - - . [UK57]

Se **otettiin** täällä vastaan suurta mielihyvää tuntien. [UK59]

Viime joulukuun puolivälin jälkeen työttömyyskortistoihin oli **hyväksytty** n. 80 000 henkeä. [UK59]

- - pian **uhkaa** vyöry alla olevaa kylää. [UK57]

Pohdiessamme kylmän sodan jälkeistä Eurooppaa - -. [TH02]

Yhteistyön ongelmia ja haasteita on **pohdittu** varsin avoimesti. [TH01]

6) Mitä prosesseja nämä ovat? Millä perusteella?

Kansainvälisessä vertailussa **pitää** siis edelleen paikkansa, että syntyminen suomalaiseksi on eräänlainen lottovoitto. [TH02]

- - ja siten verorasitus kunnissa **joutuu** raskaimpana vähävaraisten kannettavaksi. [UK59]

- - sitenhän valtion budjetti **on** helpommin **saatavissa** tasapainoon. [UK59]

Tapaus oli yksittäinen murhenäytelmä, joka ei **liittynyt** terrorismiin. [TH03]

Taloudellisuuden ja tehokkuuden ylikorostamisessa ihminen **on** vaarassa syrjäytyä. [TH01]

- - vaaravyöhykkeet ovat uhkaavasti **lähenemässä** sitä pohjoista piiriä - - . [UK59]

Se on **koskenut** myös meitä suomalaisia. [TH01]

Suurin haaste ei kuitenkaan ole suvaitsemattomat ihmiset, joita **on** onneksi vähän. [TH01]

Eivät ole varsin lohdulliset ne näköalat, jotka meille **avautuvat** uuden vuoden alkaessa. [UK58]

LÄHTEITÄ

HALLIDAY, M.A.K – MATTHIESSEN, CHRISTIAN M.I.M. 1999: *Construing experience through meaning*. Cassell, London.

HALLIDAY, M.A.K. – MATTHIESSEN, CHRISTIAN M.I.M. 2004: *Introduction to functional grammar*. Third edition. Arnold, London.

ISK 2004 = Hakulinen, Auli ym. 2004: *Iso suomen kielioppi*. SKS, Helsinki.

KANGASNIEMI, HEIKKI 1992: *Modal expressions in Finnish*. SKS, Helsinki.

MARTIN, J.R ym. 1997: *Working with functional grammar*. Arnold, London.

SHORE, SUSANNA 1992: *Aspects of systemic-functional grammar of Finnish*. Macquarie University, Sydney.

SHORE, SUSANNA 1996: Process types in Finnish: implicate order, covert categories, and prototypes. Teoksessa Hasan, Ruqayia ym. (toim.): *Functional descriptions. Theory and practice*. John Benjamins, Amsterdam, 237–263.

SHORE, SUSANNA 2005: Referoinnista projektioon ja metarepresentaatioon. Teoksessa Markku Haakana ja Jyrki Kalliokoski (toim.): *Referointi ja moniäänisyys*. SKS, Helsinki, 44–82.

VERKKOSIVUJA

http://www.latrobe.edu.au/linguistics/StudentResources/LIN21_31SYN/SYN.htm

<http://www2.lael.pucsp.br/~tony/cursos/sfl/>

<http://courses.nus.edu.sg/course/ellibst/2102/lct-1920/1920-textq.htm>